

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

**Zachycení severoamerické společnosti očima českých
emigrantů mezi roky 1948 - 1989**

Bakalářská práce

Autor: Lucie Hálová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek

Zadání bakalářské práce

Autor: Lucie Hálová

Studium: P13501

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Zachycení severoamerické společnosti očima českých imigrantů mezi roky 1948 - 1989**

Název bakalářské práce AJ: Capture of North American society through the eyes of Czech immigrants in years from 1948 to 1989

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá emigrací z Československa do severní Ameriky (USA a Kanady) v období let 1948 - 1989. Základním cílem práce je analyzovat postoje emigrantů vůči severoamerické společnosti a jejich hodnocení kultury a politického i ekonomického systému uvedených zemí. Práce vychází z historického studia československé migrace do USA a Kanady v poválečném období a bude mj. založena i na analýze memoárů československých exulantů. Studium historického kontextu poválečné migrace z Československa. Rešerše odborné a memoárové literatury k tématu poválečné československé migrace do Severní Ameriky. Dále stanovení základních témat pro analýzu postojů imigrantů vůči severoamerické společnosti. Bližší rozpracování tematických okruhů. Zpracování jednotlivých kapitol a finalizace práce.

Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29.-30. června 1998. Vyd.1. Editor Karel Hrubý, Stanislav Brouček. Praha: Karolinum, 2000., ISBN 80-850-1010-0. JIRÁSEK, Zdeněk a Miloš TRAPL. Exilová politika v letech 1948-1956: počátky politické organizovanosti a činnosti pouťorové emigrace a vznik Rady svobodného Československa. Olomouc: Moneta-FM, 1996., ISBN 80-900-9653-0. KRATOCHVIL, Jan. Český a slovenský exil 20. století, Brno: Meadow Art, 2003, ISBN 80-239-3377-9.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek

Oponent: Mgr. Veronika Halamová

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne: 28.3.2017

.....

Podpis

Anotace

HÁLOVÁ, Lucie. *Zachycení severoamerické společnosti očima českých emigrantů mezi roky 1948 – 1989*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 35 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá emigrací z Československa do severní Ameriky (USA a Kanady) v období let 1948 - 1989. Základním cílem práce je analyzovat postoje emigrantů vůči severoamerické společnosti a jejich hodnocení kultury a politického i ekonomického systému uvedených zemí. Práce vychází z historického studia československé migrace do USA a Kanady v poválečném období a bude mj. založena i na analýze memoárů československých exulantů.

Klíčová slova: emigrace, historie, kultura

Annotation

HÁLOVÁ, Lucie. *Capture of North American society through the eyes of Czech immigrants*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2014, 35s. Bachelor Degree Thesis.

Bachelor thesis will deal with emigration from Czechoslovakia to North America (USA and Canada) from 1948 to 1989. Primary target of this work is to analyze stances of emigrants towards north-american society and their reviews of culture and political and economic system above countries. Work will come out from historical study of czechoslovakia migration to USA and Canada in postwar period and will be *inter alia* based on analysis memoir of czechoslovakia exiles.

Keywords: emigration, history, culture

Obsah

Úvod.....	7
1. Historické pozadí české země od roku 1948.....	9
1.1. Československo po roce 1968	14
1.2. Rozdíly mezi rokem 1948 a 1968.....	15
1.3. Okamžik rozhodnutí.....	18
1.4. Příjezd - kulturní šok.....	18
2. Spojené státy americké.....	21
2.1. Zachycení severoamerické společnosti.....	23
2.1.1. První dojmy z New Yorku.....	25
2.1.2. Ota Heller a jeho pohled na americkou společnost.....	26
2.1.3. Josef Kalvoda a jeho pohled na americkou společnost.....	29
2.1.4. Josef Nováček a jeho pohled na americké hospodářství	31
2.2. Zájmy a tradice - sociologický výzkum.....	32
2.2.1. Jazz.....	32
2.2.2. Technika.....	32
2.2.3. Volnočasové aktivity.....	33
2.2.4. Jídlo a pití	34
2.2.5. Tradice.....	34
2.3. Harlemy.....	35
2.3.1. Harlemy Španělské.....	35
2.3.2. Harlemy Černošské.....	36
3. Kanada.....	37
3.1. Příběh pana Jana Chlumského.....	40
4. Závěr.....	42
Seznam použité literatury a ostatních zdrojů.....	44

Úvod

Základním motivem pro moji bakalářskou práci byla touha blíže poznat život a osudy československých obyvatel, kteří většinou vlivem své politické poválečné činnosti, nebo nevstoupením do komunistické strany byli nuceni opustit svou vlast. Nejen, že se pustili do náročné cesty, která byla spojená s tisíci kilometry, ale také s odlišnou kulturou, zvyky, tradicemi, které byly na první pohled jiné než evropské, či ty naše československé. Tento počín je spojen s velkou odvahou a odhodláním.

První část práce je teoretická a zabývá se všeobecným nastíněním situace v Československu. Myslím, že pokud chceme komplexně pojmout celé téma, nejdříve bychom měli znát historické souvislosti, které k emigraci vedly. Bez znalosti toho, co se odehrálo v Československu po druhé světové válce, nelze porozumět problematice českého a slovenského exilu ani pozdějšímu životu a chování všech exulantů.

V dalších částech se zaměřím pouze na USA a Kanadu ve dvou vlnách a to po roce 1948 a po roce 1968-1989. Následuje srovnání těchto dvou emigračních vln a jejich dopady na psychologickou stránku člověka. V dalších kapitolách budou nastíněny osudy emigrantů v USA a v Kanadě, cílem je podat ucelený obraz o emigrantovi a jeho zachycení americké společnosti. V této části je mimo jiné uveden transkulturní přesah této práce, jsou zde vysvětleny rozdíly v kultuře československé a v kultuře americké a kanadské.

Otázky související s emigrací v Československu v letech 1948-1989 jsou velmi složité a problematické, mám takový pocit, že jim není dána taková pozornost, jakou by si zasluhovaly. Odborný historický zájem o důvody pro odchod z Československa byl v tomto období velmi utlumován. Knihy, které byly napsány v období 1948–1989 v zahraničí, buď vyšly v některém z exilových nakladatelství, nebo jsou vydány až po roce 1989 v Československu. Přesto většina prací věnovaných historii za vlády totalitního režimu vychází od exilových autorů právě až v devadesátých letech. Avšak pozornost na toto téma v posledních letech roste a zabývá se jím např. konference zahraničních Čechů s názvem Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století v roce 1998, Emigrace a exil jako způsob života v roce 2000 konaná v rámci Týdne zahraničních Čechů.

V posledních letech je produkce odborných publikací, které se věnují tématu emigrace, tak obsáhlá, že i její letmé sledování přerůstá možností jedinice.

Avšak přejdeme-li ke konkrétním jménům a knihám, ze kterých v této práci vycházíme. Jsou to například NAVARA, Luděk. Příběhy železné opony. Vyd. 1. Brno: Host, 2004, PACNER, Karel, či Osudové okamžiky Československa. DUBOVICKÝ, I.: Právo a vystěhovalectví. In Češi v cizině 7. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR. Tyto knihy jsou pro tuto práci pramenem. Oproti tomu například KRYSTEK, Jan Antonín. Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů. Vyd. 1 Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů. V těchto knihách jsou zachyceny jedinečné příběhy aktérů samotné emigrace.

Ve Spojených státech Amerických, žije dosud více než půldruhého milionů lidí, kteří se cítí být Čechy, Moravany a Slezany. V nich samotných je zakořeněna obrovská zkušenost s přistěhovalectvím, s Amerikou, s Američany i s každodenními radostmi i starostmi. Vědí mnoho o tom, co je to žít ve velké zemi. Vědí o americkém optimismu, který nás Čechy tak dráždí, o americkém vlastenectví, kterému se nám nechce věřit, o americké otevřenosti, ale i povrchní formálnosti.¹

¹ RECHCÍGL, Miloslav. Postavy naší Ameriky: poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů. Vyd. 1. Praha: Pražská edice, 2000, s. 15

1. Historické pozadí české země od roku 1948

Tato kapitola je věnována představení situace v Československu od roku 1948, kdy se v únoru 1948 odehrál komunistický převrat a vyvolal další, v české historii největší vlnu politické emigrace. Jen do roku 1950 odešlo z Československa na 100 000 lidí.²

Tato vlna se lišila od předešlých tím, že ČSR nebyla okupovanou zemí, ale také tím, že to nebylo v době války. První exilová vlna probíhala ve 20. letech za první světové války. Druhá vlna se uskutečnila také ve 20. letech, kdy lidé odcházeli po okupaci Československa nacistickým Německem v roce 1939, někteří již po Mnichovu 1938.³

Odchod roku 1948 zpočátku nebyl takový problém, hned po únoru 1948 se to neřešilo prozatím ještě v plné síle. Klement Gottwald řekl: „*Když chtějí jít, ať jdou, aspoň těm dědkům nebudeme muset vyplácet penzi.*“ Avšak Sovětský svaz si uvědomil, že je pro ně velmi nebezpečné, pokud odchází lidé, kteří jsou schopni organizovat proti komunistickému režimu politické akce ze zahraničí. Z tohoto důvodu se přístup úplně změnil a už na podzim roku 1948 začalo vedení KSČ jednat o tom, že uzavře hranice. A to se také stalo.⁴ Pravým nepřítelem totality bylo dle mého názoru rozhodnutí jako takové. Ať už se jednalo o odchodu do jiné země, umělecké tvorby, boje za svobodu nebo způsobu zábavy.

V následné době začal režim likvidovat své odpůrce. Protože takový byl komunistický režim. Těm, kteří toužili žít po svém, nabízel jen dráty a mříže. V této práci uvádím lidi, kteří se rozhodli, nebo byli donuceni bojovat s touto nepříjemnou situací.

Jako hlavní ambici k nastolení diktatury považovalo vedení KSČ ovládnutí Státní bezpečnosti a zpravodajství, které jim pomáhalo v propagandě. Proti dosazování

² Rozhovor s Brněnským historikem Jiřím Pernesem. In: Český rozhlas 7 - Radio Praha, Vinohradská 12, 120 99 Praha 2, Česká Republika (c) Copyright 2004-2016 Radio Prague, All Rights Reserved [online]. [cit. 2016-02-19].

³ HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29.-30. června 1998. Vyd.1. Praha: Karolinum, 2000, s. 37-38

⁴ Rozhovor s Brněnským historikem Jiřím Pernesem. In: Český rozhlas 7 - Radio Praha, Vinohradská 12, 120 99 Praha 2, Česká Republika (c) Copyright 2004-2016 Radio Prague, All Rights Reserved [online]. [cit. 2016-02-19].

komunistů do Bezpečnosti bojovali poslanci i ministři, kteří s komunismem nesouhlasili, avšak to nemělo úspěch, spíše naopak, bylo to ještě více upevnováno různými reorganizacemi.⁵

Jednou z mnoha pohnutek pro včasný odchod v této uprchlické vlně bylo, že do února 1948 ten, kdo přešel nelegálně, činil tak s vědomím, že mu hrozí pouze přestupek proti pasovým předpisům. Ovšem po únoru už nelegální přejití hranic znamenalo zločin: příprava úkladů o republiku. Toto vycházelo z tzv. teorie notoriety, kdy se obávali, že každý emigrant se za hranicemi může spolčit s cizí mocí a při výslechu pak dojde k přímému nebo nepřímému prozrazení toho, co má zůstat utajeno za účelem obrany republiky. Proto už jenom samotným odchodem se emigrant stával zrádcem.⁶ „Když Winstion Churchill vyslovil v březnu 1946 ve Futonu svá památná slova, že „na kontinentě byla spuštěna zelená opona“, málokdo tehdy dokázal docenit, jak pravdivá a vizionářská byla jeho řeč.“⁷

Také politický výbor amerického Kongresu velmi zajímavým způsobem hodnotil náš komunistický převrat ve studii nazvané Strategie a taktika světového komunismu, vydané v dubnu 1948: „Dokonalý státní převrat spočívá v uchvácení moci jednou stranou ve státě, která pomocí úřadů, jichž legálně získala, využije některých státních orgánů, zatímco druhé ochromí a zmobilizuje část lidu na svou podporu, kdežto druhé části jakoukoliv politickou akci znemožní.“⁸

Nyní uvedu pro představu několik změn, které nastaly a byly vytvořeny prostřednictvím komunistické strany. Z národních výborů bylo vyhozeno na 40 000 nekomunistů. Ze státních a veřejných služeb muselo odejít 18 000 lidí. Ze služeb STB bylo vyhozeno roku 1958 na 2300 mužů. Dále 7000 vysokoškoláků, což byla jedna čtvrtina ze všech vysokoškolských studentů v ČSSR, s nimi vyloučili dalších 600 profesorů. Polovinu buržoazních rodin komunisté násilně vystěhovali z jejich bytů do polorozpadlých příbytků. V Praze tato situace postihla asi tisíc rodin, v Brně 800, v Bratislavě 600. Tisíce tzv. „nespolehlivých“ učitelů, novinářů a dalších intelektuálů se

⁵ PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Brána, 2012, s. 248

⁶ DUBOVICKÝ, I.: Právo a vystěhovalectví. In *Češi v cizině* 7. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993, s. 81-82

⁷ NAVARA, Luděk. *Příběhy železné opony*. Vyd. 1. Brno: Host, 2004, s. 5

⁸ PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Brána, 2012, 711 s. 292

muselo žít jako nekvalifikovaní dělníci v továrnách. Zakládání jednotných zemědělských družstev způsobilo, že začala po vzoru SSSR kolektivizace zemědělství. Rolníky, kteří do nich nechtěli vstupovat, krutě šikanovali. Současně byly znárodněny všechny soukromé podniky. Začátkem padesátých let přišli na řadu i drobní živnostníci - obchodníci, trafikanti, holiči, ševci a ostatní. Řadou nátlakových akcí je přinutili, aby vstupovali do různých obchodních a výrobních družstev, kde se stávali zaměstnanci. Ze státních služeb bylo propuštěno a převedeno do výroby 77 000 lidí. Na jejich místa v politice, hospodářství a Bezpečnosti nastupovali nekvalifikovaní lidé, to ovšem nevadilo, jejich předností byla věrnost KSČ.⁹

Komunistické Československo bylo v té době pozoruhodnou zemí. Občany, kteří utíkali na Západ, nechali představitelé této země střílet na železné oponě, ale ty, kteří byli pro ně nepohodlní nutili odejít násilím. A když odmítli, posílali je do vězení.

Ze společenského hlediska zlikvidovali všechny aktivní občany – odbojáře, vojáky a členy jiných politických stran, kteří nevyznávali jejich přesvědčení. Žaláře okusilo na 262 500 lidí. I když se třeba stalo, že emigranti nebyli přítomni u soudu, byli odsuzováni k trestu odnětí svobody v těžkém žaláři do pěti let, avšak velmi závažnější je, že nikdo nemusel dokazovat na obžalovaném jeho špatný úmysl zájmy republiky jakkoliv ohrozit. Najdou se i horší případy, kdy se aplikovala ustanovení o velezradě nebo vyzvědačství, v tomto případě hrozil trest daleko vyšší, někdy i doživotní nebo smrt.¹⁰ Za politicky kvalifikované zločiny bylo odsouzeno a popraveno 234 lidí, poslední v listopadu 1960. V letech 1948-1968 přišlo ve věznicích o život až 4 000 lidí.

Trpěly i rodiny odsouzených, které byly zanedlouho vystěhovány ze svých domovů. Manželky i manželé byly opakovaně předvolávány k výslechu, kde měli vypovídat proti svým protějškům.¹¹ Často byli sledováni a perzekuováni, mohli přijít o zaměstnání, o možnost studovat, nebo mohli být také uvězněni.

Komunisté také zahájili výstavbu obávaných drátěných zátarasů, které dokonce zvolnili aplikací vodičů s vysokým napětím a minových polí. Toto byly impulsy pro uprchlíky, kteří vymýšleli nerůznější podpůrné prostředky, jak se přes zátarasy dostat.

⁹ PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Brána, 2012, s. 293

¹⁰ DUBOVICKÝ, I.: Právo a vystěhovalectví. In *Češi v cizině* 7. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993, s. 83

¹¹ HALAMOVÁ, Veronika. *Politické procesy v Československu 1949-1953: nástroj legitimizace komunistického režimu a homogenizace společnosti*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 88

Nejdůmyslnějším z nich byla opancéřovaná vozidla. S jejich pomocí se uprchlíci opakovaně snažili prorazit přes masivní závory na hraničních přechodech.¹²

O rozsahu emigrace z Československa v 2. polovině 20. století kolovaly hlavně v minulosti různé zprávy a dohady. Nutno přiznat, že přesná a nesporná čísla o počtu ilegálních emigrantů z Československa nebo z českých zemí prozatím neexistují. Údaje, které jsou k dispozici, jsou většinou odhady. Podle údajů citovaných doc. Kučerou, odešlo v letech 1948-1967 z Československa ilegálně asi 255 tisíc obyvatel, z toho asi 60 tisíc hned po únoru 1948.¹³ Většina Čechů a Slováků odcházela cestou přes Německo, které bylo tehdy zaplaveno statisíci bezdomovců s malou vyhlídkou na stálý domov. V německých uprchlických táborech našli útulek také poúnoroví uprchlíci z Československa.¹⁴ Od konce války se o tyto lidi starala zvláštní organizace Spojených národů, díky záslužné práci Jana Papánka a Juraje Slávika byla lepší péče o všechny československé politické uprchlíky v ubytování, či stravování. Situace se zlepšila také v tom, že mnoho uprchlíků opouštělo Německo a odjíždělo dále na západ nebo do zámoří k trvalému pobytu.¹⁵

Někteří se ztratili ve světě, další se však nechtěli smířit s poměry ve vlasti a rozhodli se proti novému režimu bojovat v zahraničí. Např. pracovali v rozhlasových stanicích Rádio Svobodná Evropa a Hlas Ameriky, vydávali česky psané protikomunistické knihy a časopisy (časopis Skutečnost, Svědectví). Ještě v roce 1948 se objevily první snahy sjednotit rozhádanou a roztržštěnou československou politickou emigraci, která by mohla v zahraničí organizovat boj za obnovu demokratického Československa. Do zahraničí uprchla i řada demokratických politiků i bývalých vojáků a příslušníků SNB a tajných služeb, často veteránů z bojů druhé světové války, kteří hodlali vybudovat jednotné politické vedení exilu a zapojit se do odboje obdobným způsobem jako v době první a druhé světové války. Zahraniční odboj se formoval v nelehkých podmínkách. Čerství emigranti byli po svém příchodu zcela bez prostředků, a zbaveni domácího zázemí, a tak jim nezbývalo nic jiného než přijmout podporu západních demokratických

¹² PEJČOCH, Ivo. *Útěky za železnou oponu*. 1. vyd. Cheb: Svět křídél, 2009, s. 10

¹³ HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29.-30. června 1998*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000, s. 26

¹⁴ ČELAKOVSKÝ, Bořivoj. *Uprchlíci po „vítězném únoru“*. vyd. nakladatelství Tilia, 2004, s. 10

¹⁵ TIGRID, Pavel. *Marx na Hradčanech*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 69

vlád, především USA, které v tomto prostoru měly své mocenské a politické zájmy a jejichž podpora proti komunistickému odporu tak měla svou logiku.

První kroky k založení orgánu, jenž by pod jedním vedením sjednocoval veškerý československý exil, řídil a organizoval všechny jeho aktivity, byly podniknuty už na jaře roku 1948. Po bezmála ročním vyjednávání byla ve dnech 19.-25. února 1949 ve Washingtonu vyhlášena Rada svobodného Československa, která měla plnit úlohu zastřešujícího orgánu československé emigrace. Sídlem Rady se stal Washington, v Londýně a Paříži byly zřízeny její pobočky.¹⁶

Ať již Československo lidé opustili hned v prvních měsících po Vítězném únoru, v 50. letech nebo až v následující dekádě, bylo z politických důvodů s plným vědomím závažnosti tohoto kroku. Výčet cílových zemí poúnorové emigrace a kolik jich dané země přijali je nejasný. I když si téměř všichni přáli přímý přechod do USA, právě Spojené státy v poválečném období kladly jakékoliv imigraci překážky, toto vedlo k relativní roztržitosti této české emigrační vlny prakticky po celém světě.¹⁷

Přesto se i v dobách komunistické vůle v Československu neustále objevovali lidé, kterým nešlo o život, ale pro něž byla svoboda, tak významnou hodnotou, že se rozhodli ostře hlídanou železnou oponu překročit.¹⁸ Počátky ilegálních československých přeběhlíků po únoru 1948 byly těžké a nemálo se stávalo, že byli úplně bez prostředků. Až na výjimky uprchlíci nevlastnili téměř nic kromě toho, co měli na sobě a v zavazadle. Někteří měli nějaký ten rodinný šperk a pár načerno koupených dolarů.¹⁹

¹⁶ SVOBODA, Libor a Martin TICHÝ, ed. *Cesty za svobodou: kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014, s. 9

¹⁷ JIRÁSEK, Zdeněk. - *Československá poúnorová emigrace a počátky exilu*. Jirásek, Zdeněk. Brno: Prius, 1999, s. 36

¹⁸ NAVARA, Luděk. *Příběhy železné opony*. Vyd. 1. Brno: Host, 2004, s. 5

¹⁹ TIGRID, Pavel. *Marx na Hradčanech*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 68

1.1. Československo po roce 1968

Situace v Československu byla taková, že srpen roku 1968 měl za následek další velkou vlnu exilu. V letech 1968 – 1989 údajně odešlo nebo zůstalo v zahraničí ilegálně 245 tisíc osob, z toho 104 tisíc hned v letech 1948 – 1969. Podle těchto odhadů i odhadů z minulé kapitoly odešlo tedy celkem v letech 1948 -1989 asi 500 000 Čechů a Slováků.²⁰ Zpřísněné americké přistěhovalecké předpisy vedly k tomu, že do USA přišla jen část uprchlíků. Avšak Krajané v USA jim opět poskytli všestrannou pomoc při získávání práce, bydlení a jejich začlenění.²¹

Z hlediska československých emigrací na Západ můžeme rozdělit období normalizace do tří odlišných fází: 1. období Pražského jara a bezprostředně posrpnové, vyznačující se nejvyšší emigrační četností, na 2. období emigračního klidu v 70. letech. Jelikož počátek 70. let bylo doznívání první vlny a příprava na vlnu třetí, která byla svou četností relativně stabilní v 80. letech s největším rozsahem na počátku dekády.²²

V relativně krátkém prvním emigračním období, v letech 1968 - 1970 do exilu odcházeli lidé perzekuovaní komunistickým režimem, odborníci, kteří v socialistickém Československu nenacházeli odpovídající práci. Tito lidé patřili většinou ke generaci, která doma prošla odbornými, středními nebo vysokými školami a která se často účastnila politického života v období Pražského jara.²³ Odcházeli i s tím, že se venku zapojí do odboje proti komunistickému režimu.

²⁰ HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěholectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29. - 30. června 1998. Vyd.1. Praha: Karolinum, 2000, s. 26

²¹ DUBOVICKÝ, Ivan. Češi v Americe: Czechs in America : české vystěholectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. 1. vyd. Praha: Pražská edice, 2003, s. 29

²² NEŠPOR, Zdeněk R. Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty: prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002, s. 50

²³ POLIŠENSKÝ, Josef a Lumír NESVADBÍK. Úvod do studia dějin vystěholectví do Ameriky. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 112

Po roce 1968 a v letech následujících už skoro nikdo nevěřil tomu, že by komunistický režim v Československu padl, přesto po srpnu roku 1968 začaly mizet dráty na hranicích a byla redukována administrativní opatření. Nastalo jakési období experimentu se svobodou. Lidé odcházeli proto, že nechtěli žít v totalitním režimu, v nesvobodě a chtěli žít v zemi, kde se budou mít lépe. Odcházeli především z osobních pohnutek. Mnohokrát šlo o exil kulturní a ekonomický a lidé se snažili co nejrychleji splynout s novou společností. Z následného života těchto politických uprchlíků lze pouze vydedukovat, že velká část z nich opustila svou zemi z hospodářských důvodů, s vidinou snazšího života, zelenější pastvy na lučinách Západu.²⁴ Mnozí z nich ani neměli snahu navázat kontakt se starší vlnou exulantů z osmačtyřicátého.

Lidé také toužili po volnosti a svobodě. Svoboda ale znamená nutnost volby a potřebu rozhodování. Právě to rozhodování se spoustu lidí odnaučilo, byli po dlouhá léta naučeni, že je rozhodováno za ně, což je koneckonců snazší. Svobodu je nutno využít k seberealizaci, nikoli však k sebezničení.

Snad nikdy se v minulosti nepodařilo, aby českoslovenští komunisté měli tak obrovskou národní podporu a jejich představitelé se stali skoro národní modlou.²⁵

1.2. Rozdíly odchodu mezi rokem 1948 a 1968

Pokud bychom chtěli hledat určité rozdíly z předchozích dvou kapitol, tak jedním z nich bylo, že lidé roku 1948 opouštěli vlast s nasazením vlastního života. Věděli, že někde musí začít znovu a vážili si toho. Nermoutili se nad materiálními věcmi, co ztratili, neboť jim šlo kolikrát o holý život.²⁶

Proto se také někdy stávalo, že emigranty, kteří přišli po roce 1968, odsuzovala mladší generace emigrantů, kteří si při útěku zachraňovali holé životy a své rodiny, které doma neměly co jíst. Podle starousedlíků doma měli práci, televizory, pračky,

²⁴FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. Praha: J. Filípek, 1999, s. 23

²⁵KRATOCHVIL, Jan. *1968-1969*. Brno: Meadow Art, 2004, s. 78

²⁶DIAMANT, Jiří. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o, 1995., s.

auta, občas mohli vycestovat, i když jen na Východ. Takže se ptali, co že jim to vlastně chybí.²⁷

Ovšem tento názor byl spíše atypický. U obou vln se většinou stala samozřejmostí povinnost krajanů pomoci si při vyhledávání zaměstnání, zajištění ubytování a spousty jiných věcí. Mnozí američtí Češi a Slováci vzpomínají, že jejich domy a byty se tehdy na mnoho měsíců proměnily v ubytovny. Další generace těchto emigrantů se postupem času úspěšně integrovala.

Také vztah k imigrantům v hostitelské zemi po roce 1948 byl ambivalentní. Přijímali je jako bojovníky proti komunismu, ale současně v nich viděli ekonomickou zátěž. Byly to desetitisíce lidí, o které se museli postarat minimálně po dobu, než bylo vyřešeno jejich azylové řízení, a než se rozhodlo, zda zůstanou nebo odejdou jinam.

V roce 1968 v uprchlících sice viděli bojovníky za demokracii, za demokratický socialismus, ale někteří si neodpustili říci, že to jsou většinou komunisté. Lidé, kteří třeba v předchozích dvaceti letech nadšeně budovali socialistickou společnost, zapojili se do pokusu o reformu komunistického režimu, která nevyšla, a tak hledali útočiště na Západě.

Rozdíly také panovaly mezi jednotlivými zeměmi, a to v postoji k přijímání uprchlíků. Generační vlny našeho exilu se lišily, jak v podmínkách pobytu v emigraci, tak také v názorech na řešení celé řady důležitých problémů, především na budoucí charakter státu.²⁸ USA a Kanada měli těžiště identity v přítomnosti, byla otevřenější k přistěhovalcům, přistěhovalecká politika se dlouhou dobu blížila universalistickému a inklusivnímu kraji kontinua.

V roce 1924 vešel v platnost imigrační zákon (immigration Act), jež byl z hlediska emigrace spíše restriktivní, stanovoval kvóty na imigraci podle etnik a rasy. Imigranti se směli přijímat přesně v tom procentuálním poměru, který odpovídal etnicko-rasovému složení tehdejších USA, měl za cíl zachovat a reprodukovat existující etnickou skladbu obyvatelstva. V roce 1965 zvolený prezident Johnson přijal Hart-Cellerův zákon o imigrační reformě. Tento zákon se stal revolucí v dosavadním přístupu k imigrační

²⁷KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů, s. 88

²⁸HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29. - 30. června 1998*. Vyd.1. Praha: Karolinum, 2000, s. 41

politice. Byl výrazně liberálnější. Zásadní změnou bylo nahrazení kvót preferenčním systémem, který upřednostňoval slučování rodin.²⁹ Tedy, etnicko-rasové kvóty byly zrušeny a byl přijat princip, který byl umírněný. Přesto si jednotlivé státy kladly různé podmínky. Třeba jednou z podmínek k získání imigračního povolení do Ameriky bylo to, že hlava rodiny musí mít ihned po příjezdu zajištěnou práci.³⁰

Kanada to měla takto: přijali určité množství lidí, ale ti se museli zavázat, že po dobu jednoho roku budou pracovat v zemědělství nebo jako ošetřovatelé v psychiatrických léčebnách. Jinde chtěli lidi, kteří se zavázali, že budou pracovat v dolech. Z toho plyne, že nebyli ochotni přijmout každého a ne všichni byli vstřícní.

I přes to po srpnu roku 1968 bylo výrazně snadnější odcestovat než po roce 1948, protože státy otvíraly „dveře“ a uprchlíky přijímaly bez vážnějších problémů. Čekání v uprchlických táborech bylo jen krátkodobé a tábory měly úplně jiný životní standard než po roce 1948.³¹

Závěrem této kapitoly bych dodala, že v polovině listopadu 1989 došlo k téměř úplnému uvolnění výjezdů do zahraničí. Zvolna postupem času po padnutí komunistického režimu se začaly objevovat oběti tohoto totalitního režimu, ale byly to spíše hrdinové. Viníci, ti zapadnou do zapomnění. Pro nás jsou zajímaví a obdivuhodní už jen ti hrdinové. Právě ti tvoří naši historii. Byli to povětšinou i lidé, kteří byli vhozeni do situace, ve které ani nechtěli být. V takovýchto chvílích mnohokrát nebyla šance si cokoliv promyslet, ani s nikým poradit. Každý v tom byl sám, dalo by se říci, že po pádu komunistické strany politická emigrace opadla. Bývalí exulanti, pokud se nevrátili a zůstali v zahraničí, se zařadili mezi ostatní české zahraniční krajany. I nadále však všichni krajané na dálku podporovali vznik a obnovení samostatného státu a obnovení demokracie v Československu.³²

²⁹ JOPPKE, Christian. Immigration and the nation-state: the United States, Germany, and Great Britain. New York: Oxford University Press, 1999, s. 25

³⁰ HELLER, Charles Ota. Dlouhá cesta domů. Praha: Mladá fronta, 2011., s. 152

³¹ Rozhovor s Brněnským historikem Jiřím Pernesem. In: Český rozhlas 7 - Radio Praha, Vinohradská 12, 120 99 Praha 2, Česká Republika (c) Copyright 2004-2016 Radio Prague, All Rights Reserved [online]. [cit. 2016-1-19].

³² HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29. - 30. června 1998. Vyd.1. Praha: Karolinum, 2000, s. 41

1.3. Okamžik rozhodnutí

Pokud navážeme na předchozí kapitoly, může nastat okamžik, kdy člověk, či rodina stojí před velkým rozhodnutím, zda je jejich odvaha, či odhodlání tak velké, že tento krok k emigraci podstoupí. Je to úkol velmi nelehký. Jelikož emigrovat znamená změnit dosavadní styl života, opustit přátele, či rezignovat na své postavení v práci. Odjet naprosto nepřipravení, bez osobních kontaktů a prostředků. Zásadní změnou pro mnohé bylo odjet bez rodiny, která byla základem života.

Emigrace jako taková je proces velmi závažného rozhodnutí, které je spojeno se vzdáním se svého doposud stabilního života, jak citového, tak materiálního. Mj. je také spojeno s velkou odpovědností, jak v budoucnu jedinec zajistí další život nejen sobě, ale i svým nejbližším a jaké následky to bude mít pro jeho známé, co zůstanou. Odhodlat se znamená mít motiv, ujasněnou stupnici hodnot a promyšlený životní cíl. Emigrovat jde ze zásady úspěšně jen tehdy, pokud člověk ví, proč tak činí. Přeci jenom nikdy neexistoval, neexistuje, a ani dle mého názoru existovat nebude svět bez masových přemístění obyvatel.³³

1.4. Příjezd - kulturní šok

Pro spousty lidí určité společnosti jsou ideje, kultura, duchovní hodnoty, vzory chování a jednání základním pilířem. To vše je utvářeno historickým vývojem každé společnosti, který ji charakterizuje, a který každého jejího člena v procesu socializace utváří. Tyto aspekty jsou pro každého člověka samozřejmostí. Právě tu absolutní nesamozřejmost si uvědomí, až když se setkají s jinou kulturou.³⁴

Tento problém je podstatně snazší v dnešní době, kdy máme internet a televizi, kde nám běží spousty dokumentů a informací z celého světa. O zemi, kam bychom chtěli emigrovat, si můžeme dopředu načíst spousty materiálů, které nás mohou na danou

³³ DIAMANT, Jiří. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o, 1995, s. 15

³⁴ BROUČEK, Stanislav, Karel HRUBÝ a Antonín MĚŠŤAN (eds.). *Emigrace a exil jako způsob života: II. Symposium O českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu: [2. října 2000 ve Velké aule Karolina]*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, s. 118

situaci aspoň trochu připravit. To v daném období, o kterém píše, tak zjednodušené nebylo.

Jinak řečeno je to jiná kultura jiné společnosti. Setkání s cizí společností, která má jiné normy, hodnoty a způsoby chování se odlišují od těch vlastních, ve které se projevují jiné formy lidských vztahů. Nepsané zákony a symboly, jiná řeč, jiný pracovní rytmus, jiný vztah k času, jiné vnímání lidského a společenského prostoru. To vše je velkou změnou, která zasahuje do identity každého člověka.³⁵

Poté co emigrant dorazí, přichází psychologický šok, který jsme si vysvětlili, následně je mnohé narušeno a téměř vše je nutno vybudovat znovu, toto se nazývá proces adaptace, což je přizpůsobování. Tento proces vyžaduje značné úsilí, trvá dlouho a bere mnoho energie, které po cestě a psychickém vypětí neměli lidé příliš mnoho. Adaptace může unavovat a vyčerpávat, může také vyvolat deprese. Člověk či rodina se v novém prostředí orientují, poznávají a srovnávají situace s těmi, na které byli zvyklí. V tomto ohledu měli výhodu lidé mladí a pružní, ti se lépe přizpůsobují a pohání je potřeba se začlenit a uplatnit. Je to sice výhoda, ale i tyto mladí lidé mají své meze přizpůsobivosti, které brání k naprostému splynutí s novým prostředím. Zpravidla bývá tento proces naprosté adaptace k novému prostředí záležitostí až několika generací.³⁶

Spousta emigrantů si nezvyklo ani po deseti, dvaceti nebo třiceti letech. Další lidé si představy o Americe přinesli z filmů a časopisů, které reálu často neodpovídaly, následně měli problémy se s tím vyrovnat.³⁷ Pro hlubší porozumění hraje roli mnoho faktorů jako pohlaví, věk, zdraví, geografická poloha, socioekonomická situace, migrační politika, migrační historie, či míra tolerance

Margaret Meadová uvádí, že migrační proces není nic nového. Nové je jen to, že náš svět se stal postupem času jednou velkou rodinou, a že se dnes snažíme problémy řešit společně a organizovaně. Přejít z jedné fáze do druhé si vyžaduje nové přizpůsobení a každé životní období zná specifické psychické poruchy. Různorodost

³⁵ tamtéž, s. 120

³⁶DIAMANT, Jiří. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o, 1995. s. 18

³⁷ KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů, s. 88

jakou měníme bydliště, důvody, motivace a způsob, toto vše určuje z velké části spokojenost, sžití a úspěch v nové zemi.³⁸

Svým způsobem kulturní šok zažil i pan Škvorecký, který ve své knize *Velká povídka o Americe*, uvádí na druhou stranu šok příjemný, kdy přijel do Newyorského Chinatownu, kde v telefonním seznamu vidí většinu českých jmen, což sebou může přinést pocit bezpečí, že je město z velké části město krajanů. Objevil město Šveců, kde běžela prastará fabrika na boty, ta co se v ní vyučil i pan Tomáš Baťa, jenom ten se vrátil zpět a ostatní ševci zůstali.³⁹

Oproti tomu například rodiče Pana Hellera, o které budu více mluvit v dalších kapitolách, zavedli jasné pravidlo, že nebudou vzpomínat na Evropu. Nejrůznějšími způsoby syna přesvědčovali, že důležité je jediné to, že jsou naživu, že jsou spolu a žijí, i když v jiné zemi. Mají-li mít budoucnost, nemůžou mít minulost. Chtěli, aby se v Americe plně asimilovat, a byli přesvědčeni o tom, že to bude snadnější, když s sebou neponese břímě jejich složité minulosti. Možná také chtěli, aby ho neznalost židovských kořenů ochránila proti bigotnosti v zemi svobody. Časem totiž pochopili, že Amerika není tak tolerantní, jak očekávali. Chtěli syna izolovat od tragédií, které sami prožili, snažili se, aby o těchto tragédiích nic nevěděl.⁴⁰

Navzdory těžkým podmínkám, s nimiž se naši krajané museli za velkou louží vypořádat, naprostá většina přijímala Ameriku za svou vlast. Od Čechů byla Američany očekávána politická loajalita, úcta k vládě Spojených států, k ústavě a demokracii. Tím pádem jim poté přišlo samozřejmé, že své spolkové schůze zahajovali americkou hymnou, přijímání nových členů bylo někdy spojováno s prohlášením věrnosti americké Ústavě. Americká vlajka se postupně stávala samozřejmostí i ve spolkových síních.⁴¹ Toto bylo vnímáno jako dík za svobodu.

³⁸ HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu* 29. - 30. června 1998. Vyd.1. Praha: Karolinum, 2000, s. 113

³⁹ ŠKVORECKÝ, Josef. *Velká povídka o Americe: A tall tale of America*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991, s. 19

⁴⁰ HELLER, Charles Ota. *Dlouhá cesta domů*. Praha: Mladá fronta, 2011., s. 204

⁴¹ DUBOVICKÝ, Ivan. *Češi v Americe: Czechs in America : české vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*. 1. vyd. Praha: Pražská edice, 2003, s. 16

Velké dilema pro spousty Čechů, bylo přijetí, či nepřijetí jazyka. Myslím si, že na tuhle otázku by byl odpovědí bilingvismus, tj. ponechání svého původního jazyka, aby se mohli v cizích zemích setkávat s ostatními Čechy v komunitě. Také aby lidé nezapomínali, odkud pochází, své tradice, písničky, básničky, které by mohli učit své potomky, a tím jim nechávat v paměti českou zemi. Na druhou stranu naučení se jazyka nové domoviny je myslím nezbytné pro život, povolání a adaptaci do nového prostředí. Jazyk dokáže pomoci pochopit smýšlení dané kultury. Sžívání s novým prostředím je také komplikováno tím, že nové skutečnosti musí být interpretovány starými prostředky, protože ty nové nejsou do nějaké doby, než je poznáme známy.

2. Spojené státy americké

Nyní už máme určitě povědomí o situaci v Československu. Před sebou máme velkou část této práce a tou je přímo USA, čili Spojené státy americké. Z přistěhovaleckého pohledu nastíním, jak fungovala situace na pomoc uprchlíkům.

Do USA přicházelo obrovské množství Československých obyvatel, část příchozích lidí se usadila ve Spojených státech amerických. Přestože dřívější střediska krajanů jako bylo Chicago a New York si nadále podržela svůj význam, vlivná část exilu se soustředila ve Washingtonu, D. C. a okolí, kde prostřednictvím osobností jako byl Josef Hašek, Otakar Horna mohla účinněji působit na vrcholné politické představitele USA. Na pomoc uprchlíkům byla v roce 1948 z iniciativy stálého zástupce Československa u OSN Jána Papánka a jeho spolupracovníka Juraje Slávika vytvořena organizace Americký fond pro československé uprchlíky se sídlem v New Yorku a několika evropskými pobočkami. Jen v letech 1948 – 1950 se tato organizace zasloužila o záchranu více než 30 000 uprchlíků. Ve spolupráci s Mezinárodní organizací pro uprchlíky jim pomáhala dostat se co nejdříve z uprchlických táborů v Evropě a dále se zajišťováním dokladů, zaměstnáním, či ubytováním. Díky účinnému vedení se podařilo, aby byla zahrnuta mezi organizace, na které se vztahoval zákon o uprchlících, tento zákon se jmenoval Displaced Persons Act z roku 1948. Ve výboru organizace byla i Eleanor Rooseveltová. Obdobnou činnost tato organizace prováděla i po událostech 1968, její zásluhou bylo do USA přesunuto přes 25 000 českých a slovenských

uprchlíků. Po listopadu 1989 se přejmenovala na Americký fond pro pomoc Československu – American Fund for Czechoslovak Relief.⁴²

Podle statistických údajů Ministerstva zahraničních věcí České republiky vycházejících z posledního sčítání lidu ve Spojených státech v roce 1990, se k českému původu hlásí 1,3 mil. osob a k československému původu přes 300 000 osob. Tím se USA řadí na první místo jako země s největší českou komunitou v zahraničí.

Na druhou stranu v USA je česká menšina na 25. místě v pořadí menšin podle počtu. Největší komunity, jak už bylo uvedeno, jsou soustředěny ve velkých městských aglomeracích - Chicago, New York, Los Angeles, Washington, dvojměstí St. Paul/Minneapolis, dále pak ve státech Texas, Illinois, Kalifornie, Wisconsin, Minnesota a Nebraska, kde se vyskytuje i větší počet českých farmářských komunit. V Nebrasce tvoří osoby českého původu nejpočetnější etnickou komunitu - 6,2 % ve vztahu k celkové populaci státu.

Údaje získané při sčítání lidu vycházejí z vyjádření dotazovaných osob o jejich původu, ke kterému mají nejbližší a hlásí se k němu, bez ohledu na délku pobytu v USA a počtu generací. Celkové počty tedy zahrnují jak osoby narozené na území ČR, tak osoby, jejichž předkové žijí v USA po několik generací. Většina z těchto 1,3 - 1,6 miliónů lidí neovládala český jazyk. Přesto se ve velké většině hlásí ke svým předkům a tradicím.⁴³

Značná část krajanů se také sdružovala v krajanových spolcích, mnozí z nich byli členy několika spolků zároveň. Vzhledem ke své nejednotnosti měly spolky většinou pouze lokální význam a existovalo i několik organizací, jejichž pobočky byly rozšířeny ve více státech USA a jejichž činnost přesahovala úzký rámec členské základny.

Jedním z projevů pomoci emigrantům bylo vytvoření Národního výboru pro Svobodnou Evropu, v němž se spojili vynikající představitelé vládních kruhů s vlivnými osobnostmi světa hospodářského i kulturního a dali si za úkol včlenit se do velké mobilizace duchovních sil proti komunismu. Stále vzrůstal počet politických uprchlíků, kteří do Ameriky přicházeli ze zemí střední a východní Evropy, ty byly postupně ovládnuty komunisty. Dále byla vytvořena střediska pro podrobné studium situace v

⁴² DUBOVICKÝ, Ivan. Češi v Americe: české vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí. 1. vyd. Praha: Pražská edice, 2003, s. 49

⁴³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: USA - historie krajanů v USA [online]. [cit. 2016-01-19].

těchto zemích a začalo se pracovat na vybudování rozhlasové stanice, ve které by političtí uprchlíci z řad politiků, žurnalistů a spisovatelů mohli mluvit k posluchačům ve svých zemích sami za sebe, ne jako tlumočníci názorů americké vlády. Pro československou skupinu bylo štěstí, že v ní byl nejlepší československý novinář té doby, Ferdinand Peroutka. Velké plus bylo, že mezi rozhodujícími Američany nebylo pochybností o tom, že Peroutka má být postaven v čelo Československého vysílání.⁴⁴

Celkově boj proti komunismu byl v exilu obtížný, protože ani Spojené státy nechtěly riskovat nukleární válku se Sovětským svazem a odmítaly radikální zásahy do sovětské sféry vlivu. O to více však podpořily formy ideologického působení, jakou bylo již zmiňované založení Rádia Svobodná Evropa nebo působení vysílací stanice Hlas Ameriky.

Všichni pochopili, že nejlepší formou boje se stane ideologické působení slovem a obrazem.

2.1. Zachycení severoamerické společnosti

V této kapitole se dostávám k samotným příběhům jednotlivých lidí. Jsou to obyčejné příběhy známých i zcela neznámých lidí, kteří se v určité důležité chvíli dokázali svobodně rozhodnout. Příběhy samy o sobě jsou úžasné a žádný člověk by si je nevymyslel. To dokáže pouze nelidská situace, ve které je člověk lapen a reaguje na ni lidsky. Je normální a lidské na anormalitu reagovat vzpurně. Toto je motiv většiny příběhů, které si to nenechali líbit. V takových chvílích odporu proti násilí a nečestnému jednání vznikají uchvacující příběhy. Příběhy jsou oddělené, jelikož na spoustu oblastí nelze aplikovat jeden všeobecný vzorec, který by sdíleli všichni českoslovenští emigranti na americkou společnost, či Američany samotné. Každý z nich odjel z jiných důvodů, každý zažil jinou cestu, každého zavedl osud do jiné části Ameriky nebo Kanady, do jiné komunity, či jiné společnosti lidí, všechny tyto aspekty mohly ovlivnit každého jedince v pohledu na své okolí.

Většina z desítek respondentů z publikace *Amerika můj nový domov, příběhy našich krajanů* měla podobné dojmy. Cesta byla vždy velmi strastiplná s velkými peripetiemi,

⁴⁴PEROUTKA, Ferdinand a Slávka PEROUTKOVÁ. *Deníky, dopisy, vzpomínky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 259

povětšinou byli ukryti v malém prostoru. Mnohokrát se tísnili v malých prostorách, možná proto v nich najedou příjezd do nové země, vyvolával pocit klidu a bezpečí, právě tento pocit neuvěřitelně kontrastoval s bezmocí a strachem, který je provázel doma. Na druhou stranu bylo mnohoho lidí, kteří zažívali spíše negativní první dojmy, ty budou popsány v dalších kapitolách.

Američané, zvláště z menších měst, se jim zdáli upřímní, srdeční a zvědaví. Většinou, co se dozvěděli, kdo jsou a odkud přichází, tak se hned ptali, co potřebují. Nejhezčí na tom je, že to nebyla pouze zdvořilostní fráze, na které jsou Američané zvyklí.⁴⁵

Na počátcích si museli lidé leccos odřici, proto bylo velmi příjemné, když Američtí sousedé přicházeli s dary, třeba ne novými či honosnými, ale zvláště do začátku velmi vítanými. Pro příklad jeden Američan přinesl z půdy starší hrající rádio, jiný zachovalý kabát, další rybářský prut. Všechny z věcí byly funkční, takže jim opravdu velice pomohly, než si mohli sami začít nakupovat. Tehdy se naučili podobnému: nevyhazovat už nepotřebné věci, ale věnovat je dalším potřebným.⁴⁶ Našli se i tací Američané, kteří čekali na letišti a posléze je u sebe doma ubytovali, bylo velmi dojemné, jak hostitelská rodina, byla ráda, že se o ně může starat. Takové naplnění dobročinnosti, jinde – zvláště v ČSR viděno nebylo.

S prací to bylo mnohokrát horší, ve většině případů se ukázalo, že přijmout průměrné manuální zaměstnání bylo nejjednodušším, byť provizorním řešením. Během prvních měsíců a několikrát i let po úspěšném příjezdu do Států muselo být mnoho z nich spokojeno s takovou prací, jaká se naskytla, nebyla jiná možnost, než se chopit práce, která nebyla příliš vyhovující. Každý, kdo chtěl něčeho dosáhnout, míval dvě i více zaměstnání.⁴⁷ Svou roli také sehrál věk, zdravotní stav nebo fyzický stav vůbec, osobní a rodinné okolnosti, či znalost jazyka. Pro velkou část lidí byla emigrace výzvou zkoušet dokázat víc a snažit se překročit hranice nejen své země, ale i svých možností.⁴⁸

⁴⁵ Nyní se používá *How are you?* , pouze jako zdvořilostní fráze

⁴⁶ KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů, s. 352

⁴⁷ Tamtéž, s. 88

⁴⁸ FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. Praha: J. Filípek, 1999. S. 57

2.1.1. První dojmy z New Yorku

Svůj osudový příběh vypráví pan Jan Drábek ve své knize *Po uši v Americe*. Rodina pana Drábka je výjimečná tím, že byli mezi prvními, kdo po roce 1948 do USA dorazil. Díky tomu jsou jejich dojmy ty nejprvotnější v mém časovém rozmezí.

V odpoledních hodinách 10. září 1948 dorazili do New Yorku. První dojmy nebyly právě ty nejlepší, proudily kolem nich houfy lidí z bílých, černých a různých ras. Mezi nimi lítaly nažloutlé taxíky jako obrovské vosy. Byl to svět, který se nepodobal vůbec ničemu, s čím se předtím jakkoliv setkali. V tuto chvíli se jako hodně lidí po příjezdu cítili naprosto ztraceni. Všechno bylo příšerně veliké. Ulice byly neznámě dlouhé a rovné, v autech bylo místo skoro na tancování a nikde ani jedna malá haldička suti, jako by se žádná válka ani nekonala. Všechno bylo nesmírně barevné a divoké - dopravní světla, kravaty, taxíky, obchody s neonovými nápisy. Tu a tam se po ulici procházel nějaký ten policista, ale doprava se tu řídila výhradně světly. Jeho první dojem z této země povídavých a kamarádsky naložených lidí byl hrozně neosobní. Na druhou stranu však vůbec ne nezajímavý.⁴⁹ Tím, že byli mezi prvními po válce, tak o ně byl velký zájem, nejvíce ze strany Židů, neboť ti dobře věděli, jaký je to být pronásledovaný a rozuměli všem jejich trampotám. Tak jako kdysi v Praze, dávali Židé určitou příchut' i New Yorku. A byla s nimi legrace.⁵⁰

Podobný názor neměl i Josef Kalvoda. Pohled z moře na panorama New Yorku se sochou Svobody se panu Kalvodovi líbil, ale město samotné na něho příznivý dojem neudělalo: „*New York je černé město, kde se pohybují živá lidská kolečka. Tak netečné a nevšimavé lidi nenajde člověk nikde na světě*“.⁵¹ Toto hodnocení bylo sice ovlivněno kontrastem mezi americkým velkoměstem a norským venkovem, kde před příjezdem pobýval, ale slavné město nepřirostlo Kalvodovi k srdci ani v budoucnu.⁵² Život Kalvodu zavál do New Yorku po několika letech znovu, ani zde se to příliš nelišilo od

⁴⁹DRÁBEK, Jan. *Po uši v Americe*. Praha: Knižní klub, 2003, s. 12

⁵⁰DRÁBEK, Jan. *Po uši v Americe*. Praha: Knižní klub, 2003, s. 14

⁵¹ (dopis Josefa Kalvody Bohdanu Chudobovi z 21. 11. 1951).

⁵² (dopis Josefa Kalvody Bohdanu Chudobovi z 21. 11. 1951)

prvního dojmu před rokem a půl: „*Město je divné, skoro bych řekl zabíjející tělo i ducha, s kulturou, nočními podniky, prostě velký svět, ale našinec na to nemá ani čas, ani peníze. Nikde v Americe Jsem neviděl tolik žebráků a drbanů jako tady. Prostě: N. Y. je horší částí Ameriky.*“ Jediným důvodem pobytu v N. Y. byla politika: „*čeká mě zde boj a já z něj utéci nesmím.*“ Netušil, že zde zakotví na dlouhých osm let a že zdejší pobyt zcela změní jeho další život.⁵³

Pan Heller, který dorazil do New Yorku roku 1949, byl oproti předešlým okouzlen. O New Yorku hodně četl, viděl fotografie, ale nebyl připravený na tu obrovitost. Budovy byly gigantické, vypadalo to, že sahají až do nebes. Byly tak vysoké, že i když byl nádherný slunný den, ulice ve stínu mrakodrapů zůstávaly tmavé. Všude obchody, které vystavovaly víc zboží, než kdy v životě viděl – oblečení, sklo, knihy, sportovní věci. Po ulicích jezdilo mnohem víc aut než v Praze. Lidé na chodnících byli oblečeni pestřeji a veseleji než Evropané. Ať se podíval kamkoliv všude se v lehkém vánku třepetaly americké vlajky.⁵⁴

2.1.2. Ota Heller a jeho pohled na americkou společnost

Panu Hellerovi bylo 13 let, když 30. května 1949 se svými rodiči připlul do newyorského přístavu. Loď tiše klouzala vodou a v mlze se objevila krásná dáma. Byla to socha svobody. Otec mu řekl: „*Pamatuj si tuhle chvíli do konce života,. Ta dáma je symbolem všeho, co pro tebe od Ameriky chce maminka i já – štěstí a svobodu rozhodovat sám o svém vlastním životě.*“⁵⁵ Věděl, že je to posvátná chvíle jejich životů a začátek nového, nepředstavitelného dobrodružství v cizí zemi. Byl nadšený, zároveň se tak bál.

⁵³CHOLÍNSKÝ, Jan. Poutník Josef Kalvoda: život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu. Kladno: Dílo, 2002. Paměť. ISBN 80-902530-3-2, s. 145

⁵⁴HELLER, Charles Ota. Dlouhá cesta domů. Praha: Mladá fronta, 2011., s. 148

⁵⁵HELLER, Charles Ota. Dlouhá cesta domů. Praha: Mladá fronta, 2011., s. 148

První týden v Americe stále něco objevoval. Viděl poprvé televizi. Učil se hrát nové hry jako pasáka(stickball), druh baseballu, který se hrál v New York City. Nebo se také poprvé se koupal v moři.⁵⁶

Ve chvíli, kdy poprvé stanul na americké půdě, přísahal si, že ze své mysli vymaže všechno evropské a stane se „stoprocentním Američanem“. Nebylo to ale lehké. Nejen že se musel naučit nový jazyk a zvyknout si na nové jméno, ale první měsíce života v Americe se také stále seznamoval s podivnými zvyky amerických domorodců. Na amerických stolech se už neobjevovala tradiční česká jídla, jak očekávali, že na ně budou čekat i v USA: řízky se salátem, svíčková, vepřo-knedlo-zelo. Najednou měli něco úplně jiného. Krůta měla suché vláknité maso bez chuti, takže se muselo namáčet ve šťávě, aby se vůbec dalo jíst. Sladké brambory. A steak, do kterého se řízlo a tekla z něj krev.⁵⁷

A jak zvláště jedli. Správně drželi nůž v pravé ruce a vidličku v levé, když krájeli na talíři maso. Pak provedli manévr, který byl v tu chvíli nepochopitelný. Ukrojili kus masa, položili nůž na stranu talíře, přendali si vidličku do pravé ruky, napíchli ukrojený kus a dali ho do úst. Aby mohli ukrojit další kus masa, položili nůž na stranu talíře, přendali si vidličku do pravé ruky, napíchli ukrojený kus a dali ho do úst. Aby mohli ukrojit další kus masa, přehodili vidličku do levé ruky, vzali nůž do pravé a postup opakovali. A tak to pokračovalo, dokud nedojedli. Není divu, že pak pan Heller měl dojedeno vše dvakrát rychleji než američtí hostitelé. Když poprvé viděl Američany, jak jedí steaky, ze kterých crčí krev, když se do nich zakrojí, myslel si, že to musí být potomci kanibalů. Proto se naučil vždycky říkat si o steak dobře propečený. Možná se stal asimilovaným Američanem, ale jeho žaludek zůstal jednoznačně český. Jídlo bylo tou nejmarkantnější částí kulturního šoku, který zažíval.

Ovšem každodenně byl překvapován dalšími novými zvyky a způsoby chování. Když ho Američané pozdravili Jak se má, vůbec neočekávali, že jim opravdu odpoví, jak se ten den má a jak se třeba mají rodiče. Trvalo mu nějakou dobu, než se naučil odpovídat dobře, i když se třeba zrovna v tu chvíli cítil mizerně. Léta bojoval s problémem amerických vah a měr. Vyrůstal s rozumným metrickým systémem užívaným celým světem s výjimkou anglicky mluvících zemí. A najednou byl vržen do

⁵⁶ Tamtéž, s. 154

⁵⁷ Tamtéž, s. 154

jakéhosi prostředí, kde míra „palec“ byla založena na šíři špičky palce anglického krále a kde „stopa“ je palců dvanáct. Stopa byla stanovena měřením délky králova chodidla. Všechny tyto nekonzistentní vztahy mezi různými jednotkami dlouho nedokázal pochopit.

Objevoval i další zvláštnosti. Když šel do biografu, všiml si, že si lidé rozprostrou na sedadla sundané kabáty a sednou si na ně, místo aby je odložili v šatně. Připadalo mu to necivilizované.

Také užívání dveřních koulí místo klik nechápal. Proč si Američané tak komplikují otvírání a zavírání dveří.

A pak existovaly určité zvyky, které se mu zdály nejen divné, ale přímo pobuřující. Nejvíce ho ohromovalo velké množství vyhozeného odpadu, nesnědené jídlo vyhazovali ve velkém, na utření nosu si brali kapesníky papírové místo látkových, které by mohli po vyprání užít znovu. Když se rozbily hračky a domácí potřeby, už je nikdo nespravoval a koupily se nové. Všiml si také, že Američani práskají dveřmi, místo aby je potichu zavírali, a neobtěžují se s vypínáním světel, když odcházejí z pokoje. V nynější době jsou tyto zvyky naučené po velké části světa, ovšem v té době, pro chlapce, který žil od malička v hospodárné rodině, kdy zhasínali, měli jen málo odpadu a jeho otec trval i na šetření toaletním papírem, byly tyto zvyky něco nepředstavitelného, dokud to neviděl na vlastní oči.⁵⁸

Dalším překvapením bylo, že Američané brali sami sebe jako vůdce celého světa. Na amerických mapách světa byla Severní a Jižní Amerika ve středu, zatímco rozdělená Asie byla na levé a pravé straně. On byl naučený, že mapy se kreslí tak, aby západ byl na levé straně a východ napravo. V tu chvíli viděl země jako Čínu a Japonsko na západě. Bylo to pro něj divné. Mimoto byl překvapen a pobaven tím, jak Američané chápali druhou světovou válku. V Americe si většina lidí myslela, že Spojené státy a Velká Británie porazily fašismus samy. Jako by si nikdo neuvědomoval – nebo možná nechtěl uvědomit, že na porážce Německa se významně podílel Sovětský svaz.⁵⁹

⁵⁸HELLER, Charles Ota. Dlouhá cesta domů. Praha: Mladá fronta, 2011., s. 158

⁵⁹HELLER, Charles Ota. Dlouhá cesta domů. Praha: Mladá fronta, 2011., s. 159

2.1.3. Josef Kalvoda a jeho pohled na americkou společnost

Popsat celý tento příběh Josefa Kalvody, jsem si vybrala popsat celý, neboť se vymyká většině názorů. Byl to člověk velmi fascinující a jeho život popsal v knize pan CHOLÍNSKÝ, Jan. Kniha nese název: Poutník Josef Kalvoda: život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu.

Josef Kalvoda byl v březnu 1948 pro svou poválečnou politickou činnost v řadách lidové strany vzat do vazební věznice, odkud byl téměř po půl roce krátce před soudním řízením propuštěn. Po dramatickém útěku z vlasti to jako mnozí neměl příliš lehké. Byl zpočátku pomocný ošetřovatel, či dělník. Hned jak se naučil ve Spojených státech anglicky, tak vystudoval a stal se špičkovým vědcem v oboru politologie a soudobých dějin, poradcem ministerstva školství a váženým členem několika akademických organizací. Napsal stovky článků, studií a tři knihy, z nichž jeho vrcholné dílo Genesis of Czechoslovakia je bezkonkurenčním a zřejmě nepřekonatelným počinem na dané téma.⁶⁰

Základním pilířem jeho myšlení a jednání byl náboženský zápal, vycházející z odpovědí na základní otázku po smyslu lidského života. Tím mu byla hluboká víra v Boha a mravní zásady. Základem jeho životní filozofie bylo přesvědčení, že poznanou Pravdu je třeba hájit skutky a usilovně pracovat na jejím zakotvení v každodenním životě.⁶¹

Město, ve kterém nějaký čas pobýval a o kterém se vyjadřuje, je Omaha. Tamní krajané – starousedlíci se Kalvodovi příliš nezamlouvali. Nejevili se mu jako lidé, kteří před pár desítkami let odjeli z Československa. Jejich děti češtinu už jen tak lámaly a o staré vlasti měly představy pouze z vypravování svých rodičů, kteří se mnohokrát nedostali předtím dále než za humna, proto ani pořádně nevěděli, jak Čechy či Morava doopravdy vypadají. Mysleli si, že další generace přijeli z podobných poměrů či z touhy po zbohatnutí. Přesto mezi nimi byli i dobří lidé, není možno generalizovat.⁶²

⁶⁰ CHOLÍNSKÝ, Jan. Poutník Josef Kalvoda: život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu. Kladno: Dílo, 2002. Paměť. ISBN 80-902530-3-2, s. 9

⁶¹ Tamtéž, s. 73

⁶²(dopis Josefa Kalvody Bohdanu Chudobovi z 21. 11. 1951)

Dalším městem jeho života v USA bylo Cendar Rapids, kde měl od přítele zařízené ubytování a místo v nemocnici jako ošetřovatel.

Jeho poznatky byly velmi zajímavé:

*„Tady v Americe lidé nevědí, co je to soukromí. Když bydlíš v nějaké rodině, dveře u pokojů se nezavírají a všichni jsou před sebou jako nazi. Kolikrát jsem měl dojem, že každou myšlenku třeba sebeblbější vysloví. Lidé jsou zde na naše poměry nevychovaný. Místo poděkování tady lidé říkají obyčejně jen „hmm“, já jsem se tomuto zlovyku samozřejmě velmi rychle naučil a říkám to i představené a vrchní sestře na oddělení. Američané nadávají na vládu, že posílá peníze a materiál do Evropy a jinam a oni že musí platit velké daně. Že se tady materiálem přímo plýtvá, zatímco Evropa ho má nedostatek, to ale nevědí. Baráky jsou přetopené. Topí se a okna jsou otevřena celý den. Světla svítí ve dne v noci. Pěšky tu nikdo nechce chodit, každý má auto nebo jezdí drožkou. Za dolar se v Americe koupí vše – včetně cti a slávy“.*⁶³

Po nějaké době proto se přestěhoval do Saint Louis, zde pracoval v truhlárně. Práce mu přišla nudná a otravná, říkal, že ve fabrice se člověk anglicky nenaučí nic. Spíše by pomalu zapomněl, co se naučil jinde. Slyší tam jedině sprostoty a nadávky a to je vše. O spolupracovnících se vyjadřoval nelichotivě: *„Průměrná inteligence je hluboko pod úrovní českého dělníka, a když člověk nechce být považován za hlupce, musí se s těmi blby hádat, jako oni se hádají mezi sebou pro voloviny a maličkosti. Sprostí a zlomyslní, hrubí a primitivní, nedorostlí a zaostalí – zkrátka holota hloupá, která se vytahuje jak špinavé prádlo, domnívající se, že spolkla všechn rozum.“*⁶⁴

⁶³ CHOLÍNSKÝ, Jan. Poutník Josef Kalvoda: život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu. Kladno: Dílo, 2002. Paměť. ISBN 80-902530-3-2, s. 135

⁶⁴ Tamtéž, s. 141

2.1.4. Josef Nováček a jeho pohled na americké hospodářství

Cenné informace se nachází v pamětech Josefa Nováčka, které sepsal Josef Pěňčík v knize *Z osudu rukou: ze života Josefa Nováčka z Naloučan v Americe*. V této knize je zachycen velmi dlouhý a plnohodnotný život pana Nováčka, ten se západem vypráví své zkušenosti a názor na americkou společnost v poslední čtvrti dvacátého století. Josef Nováček žil v Americe 73 let a to od roku 1912 do roku 1985, jeho pohled je o to cennější, že pokryje celou škálu mého časového rozmezí. Jeho vnímání americké společnosti je velmi kritické, ať už se jedná o politiku, společenský život, či hospodářství. Mnoho z nás by čekalo úžas a převážně chválu nad světovou velmocí po druhé světové válce. Jeho názory do jisté míry přibližují tehdejší socialistickou kritiku Spojených států těchto let. Jeho kladný postoj k Československu byl nejspíše dán informacemi z Československa, kdy mu přátelé posílali ústřížky novin s velmi kladnými výsledky s družstevním hospodařením. On jako soukromí hospodář měl tyto výsledky nepoměrně nižší. Na tomto příkladu je vidět, jak vysoce zasahuje komunistická propaganda do osudů lidí, neboť v dalších dopisech děkuje za poslané výstřížky a konstatuje, že v nich je více pravdy než v těch amerických. Neboť v americkém tisku se psalo o tehdejší situaci převážně negativně. Nejspíše mu nebyl osvětlen celý stav Československa.

I když měl k dispozici americké rádio, tisk, telefon, i jiné technologie, tak se schází sousedními farmáři a stále nemůže zapomenout na rodné Naloučany, kde prožil své mládí. Ve svých dopisech píše jakou má radost z hospodaření svých krajanů doma.⁶⁵

Jeho pohled na hospodaření byl dle mého názoru jednostranný. Uvádí, že v Americe je devět milionů nezaměstnaných, ohromný státní dluh, továrny a železnice propouštějí dělníky, nic se nestaví, na půjčky je 20% úrok, proto se tím pádem ani nikdo do žádné stavby nechce pouštět, toto konstatuje v roce 1982. O tři roky později v jednom z posledních dopisů píše, že za poslední čtyři roky Reaganovi vlády je dobytek z pastvin z poloviny vyprodán a majitelé tím pádem nemohou platit dluhy. Dívá se velmi skepticky na stabilitu americké ekonomiky, pozorně sleduje tíživou situaci farmářů, kteří přicházejí díky neschopnosti splácet o své farmy.⁶⁶

⁶⁵ PĚNČÍK, Josef. *Z osudu rukou: ze života Josefa Nováčka z Naloučan v Americe*: (kapitola z dějin našeho kraje). 1. vyd. Tišnov: Sursum, 2004, s. 65

⁶⁶ Tamtéž, s. 66

2.2. Zájmy a tradice –výzkum z roku 1963 - 1964

V další kapitole bych ráda věnovala sociologickému výzkumu, vnímavé a informované filosofky a socioložky Ireny Dubské, která svými očima provádí výzkum po některých státech USA v období roku 1963 - 1964. Své poznatky poznává vlastním pozorováním nebo v rozhovorech s mnoha lidmi různého stáří, zájmů i zaměstnání.

2.2.1. Jazz

Jazz byl neodmyslitelnou součástí každého zákoutí, v New Yorku byly slyšet nejrůznější druhy Jazzu v nejrůznějších prostředích: od Jazzu tančného nezaměstnanými výrostky v ubohých perifériích při zvuku hracích automatů, přes malé soubory nočních klubů, kde se nepodávaly alkoholické nápoje. Návštěvníci v téhle oblasti bývali většinou intelektuálové, kteří většinou sledovali program v absolutním tichu nerozlišitelném od koncertní síně, až po velké orchestry, kde byl bezprostřední kontakt obecnstva a účinkujících. Postarší černošky, které hned jak zazpívaly první tóny, při kterých člověk zažil chvíle, kdy ho hudba mimovolně a absolutně strhovala, kdy se otvíraly všechny polozasuté, polozapomenuté a nedožitě cestičky jejich životů někam do hloubky věků a ke všem možnostem, které kdy lidské putování světem mělo a bude mít.⁶⁷

2.2.2. Technika

Civilizace ve Spojených státech v uváděném období byla technicky velmi vyspělá a v mnoha ohledech vyspělejší než naše, také proto trpěla četnými rozpory a nerovnoměrnostmi a vykazovala i jistou přetechnizovanost.auta byla výborná a přiměřená věc v tak rozlehlé zemi, avšak kromě svérázného společenského pozadí těchto vozidel se podařilo jejich prostřednictvím vyrobit dopravní kalamitu svého druhu, kdy se alespoň v centrech velkých měst téměř všude dalo dostat rychleji a pohodlněji pěšky, přesně tak jak je tomu ve vyspělých zemích v době dnešní. Přetechnizovanost amerického života je jedním z důvodů, proč se začala pociťovat touha po předešlém a historickém a to nebylo tak dávno po přírodním a původním. Amerika nejasně tušila, že její mašinismus a shon, nadvláda užitekosti, účelovosti a

⁶⁷DUBSKÁ, Irena. Americký rok. Československý spisovatel, 1966, s. 25

mrtvých věcí je nedobrá, že kamsi předběhla, kde se necítila volně. Touha po klidu a pokojném spoluzítí, touha po přirozeném a dávném se v New Yorku za každého počasí a ve všech denních a ročních dobách koncentrovala k Centralu Parku.⁶⁸

2.2.3. *Volnočasové aktivity*

O poměru, přesněji nepoměru americké společnosti letech 1968 - 1969 k umění a umělcům. V původně krajně vyostřeného rozporu mezi uměleckou elitou a veřejností docházelo ve Spojených státech v těchto letech k zajímavým změnám. Především průměrný Američan začínal více číst a v jeho četbě se snižoval úhrn brakové literatury ve prospěch umělecké a populárně vědecké. Mnoho tu jistě napomohla paperbacková revoluce, jak ji nazývali, možnost koupit většinu jinak velmi drahých knih v levných, kapesních vydáních, Američané také v roce 1963 koupili dvakrát tolik knih, než kolik koupili o deset let méně, a mezi nimi byly už nejen technické příručky a náboženské publikace, ale také knihy sociologické, politické, filosofické. Tento převrat zasáhl například i do systému vysokoškolského studia.

Průměrný Američan začínal však také navštěvovat koncerty a chodit do divadla, to znamenalo, že ne už jen na zábavné programy, ale objevoval se v hojnějším počtu i v muzeích a na výstavách. Na milion Američanů si v této době platilo soukromé hodiny výtvarného umění a kolem čtyř milionů lekce hudby. Tyto nové jevy v oblasti masové kultury měli ovšem zatím jen poměrný význam. Přesto, že se už nezvyšoval podíl televize na struktuře mimopracovní doby, sledování obrazovky ve federálním měřítku se stále udržovalo na druhém místě, hned po spánku, a 2,6 miliardami hodin, které tak obyvatelstvo týdně strávilo, vedlo nad počtem hodin týdně odpracovaných v celém národním hospodářství.⁶⁹

I když se Američané v období přibývajících volného času víc drželi doma a méně se vyžívali v pasivních zábavách, stále zůstávali do značné míry členy spolků. 36 % dospělých bylo kromě církve a odborů organizováno ještě aspoň v jednom spolku. Nicméně šlo kromě změn v kulturní konsumpci pozorovat i aktivnější formy rekreace: sportování, rybaření, lov, fotografování. Američtí sociologové měli za to, že

⁶⁸ Tamtéž, s. 28

⁶⁹ Tamtéž, s. 34

předpokladem této diferenciaci byla určitá výše příjmu – rodina, která měla ročně 7 500 dolarů čistého, si podle jejich názoru objektivně mohla volit životní styl.⁷⁰

2.2.4. *Jídlo a pití*

V amerických restauracích neexistovalo něco jako burger, ale byl v nejrůznějších přeměnách, ale vše chutnalo stejně, vůbec se zdálo, že tato země, která slovy projevu prezidenta Nixona, zabývajícího se fenoménem hladu v Americe, vytvořila na světě nejdokonalejší systém prodeje a přípravy potravin, neuměla jíst. Byl to tedy značně utilitární přístup většiny Američanů k jídlu. Velmi překvapivé byly právě pro oči Čechoslováků. V roce 1969 supermarket, či gigantické samoobsluhy plné několika desítkami druhů jednoho zboží, padesátimetrové chladicí pulty se sedmi sty sýry, i když Čech si došel koupit pouze dršťky. Bylo to vše tak zhýralé a vypadající snadno dostupným přebytkem. Pro ty co trpěli nadváhou, se našly výrobky, jako čokoláda se směšně málo kalorií. Coca–cola bez cukru a průměrná americká žena s kapesním počítačím strojkem počítá kalorie.⁷¹ Je zde zachycena otázka jak je možná ta chuťová pestrost vedle uniformity amerických lidových fastfoodů. I v roce 1969 je to země paradoxů, kontrastů a záhad.

Další zvláštnost Ameriky. V zemi elektrických psacích strojů, diktafonů, magnetofonů a všemožných komputerů si lidé odvykli psát, jelikož i tady kvetl společenský styk, vyžadovala se hojná korespondence. Za tím účelem podnikavé papírnické firmy vyráběly nepřeborný repertoár karet k nejrůznějším příležitostem.⁷²

Je to země takové svobody, že dávno zapomněla na moudrá omezení.⁷³

2.2.5. *Tradice*

Den díkuvzdání se v Americe slaví každý čtvrtý listopadový čtvrtek, v něm si připomínají počátek osidlování Ameriky evropskými kolonisty, kteří 21. prosince 1620, kdy zakotvila loď Maydlower u amerických břehů se 101 anglických protestantů, kteří

⁷⁰ DUBSKÁ, Irena. Americký rok. Československý spisovatel, 1966, s. 35

⁷¹ Tamtéž, s. 40

⁷² Tamtéž, s. 61

⁷³ Tamtéž, s. 67

na pevnině založili první kolonii. Z mírumilovného setkání dvou kultur tj. kolonistů a indiánů vznikl Svátek děkuvzdání. Ten současný v americké společnosti je prý svátkem rodiny: upečený krocan s nádivkou z jedlých kaštanů, s bramborem nebo kukuřicí. Na stole se objevují také vepřová žebírka, šunka, zelenina, ovoce, kukuřičné palice, uvařené ve slané vodě nebo opečené na grilu, omáčka i sladký dýňový koláč.⁷⁴

2.3. Harlemy

Harlemy ve své práci uvádím, jelikož je to nedílná a neodmyslitelná součást Americké společnosti, kterou naši krajané vnímali a uvažovali o ní. Harlem je samostatná newyorská čtvrť v městském obvodu Manhattan s mnoha sociálními vrstvami obyvatel, historickými a kulturními památkami, známý však ovšem také nepřítel bezpečnými ulicemi. Existence tří Harlemů černošského, španělského a italského, přičemž ten italský se stává Harlemem španělským.

2.3.1. Harlemy Španělské

Pro nově příchozí to byl zajímavý a jedinečný jev, neboť se dodnes v USA kladou otázky první generace imigrantů, kde se ovšem tradiční přistěhovalecká problematika proplétá se současným prostředím. Portorikánci se přistěhovali v letech 1942 - 1955, kolem roku 1963 žilo na území Spojených států 850 000. Přicházeli z chudých přelidněných ostrovů, neškolení, nedostatečně vzdělaní a často ngramotní. Přicházeli do zcela rozdílného podnebí v početných patriarchálních rodinách, které se v tlaku nových podmínek rychle rozrušují a rozpadají. S velkými obtížemi hledají práci, a pokud se propouští, jsou mezi prvními na řadě a to ještě před černochy.

V těchto oblastech rostla nezaměstnanost, zdravotně závadné a nedůstojné podmínky bydlení. Toto nebyly jediné věci, které spousty našich krajanů zaskočilo, životní zklamání mělo v masových měřítkách za následek alkoholismus, prostituci a gangy. Znalci prostředí uvádějí, že ve věku 20 let 95 % chlapců okusilo některou drogu, 85 % prostitutek, které se tu v hojném počtu nachází, jde na ulici také kvůli drogám.⁷⁵

⁷⁴ Tamtéž, s. 83

⁷⁵ Tamtéž, s. 18

Tímto problémem se zabývala spousta charitativních institucí a organizací. V tomto Španělském Harlemu měla největší zásluhu podivuhodná skupina mladých lidí mezi 20 až 30 lety, kteří se tam přistěhovali kolem roku 1958, a ti pomáhali okolnímu obyvatelstvu. Tato skupina se nechtěla vyvíjet jako charitativní činnost, neboť ty se většinou míjely účinkem, byly neosobní. Jejich škála byla nesmírně široká, chodily za nimi děti s rozbitými hračkami, s domácími úkoly, přes mladé po starší, kdy jim pomáhali spolupracovat s majiteli domů a zaměstnavateli, se zprostředkovatelnami práce, s lékaři, se školami, organizovali výbory nájemníků v domech a blocích, zařizovali pracovní víkendy a tábory i rekreační pobyty na venkově. Chtěli překonat obranné a depresivní postoje obyvatel, dodat jim jistotu, že nejsou sami a že jejich problémy jsou řešitelné.⁷⁶

2.3.2. *Harlemy Černošské*

U těchto Harlemů byla bída v tom, že tento celek, vyděděný z ostatního společenství jako celek, nebyl přítom ani jednotný, ani neměl pravé vědomí své situace. Vedle sociálního rozvrstvení byl Harlem jako jiný svět s jinou mentalitou a živnou půdou pověr, které zhusta tříštily i boj za občanská práva, například podporou segregace, aniž by si hlasatelé těchto pověr uvědomovali, že do těchto obranných postojů a požadavků je zahnal bílý pán. V těchto letech se v černém Harlemu rozmáhal islám, v mešitě na Lenox Avenue 102, byly v té době rozestřeny dvě spojené vlajky, zelená s nápisem Svoboda, Spravedlnost, Rovnost, a americká se slovy: Otroctví, Bolest, Smrt. Stoupenci tohoto hnutí, jehož vůdce se nazval Elijah Muhammad, se modlili mimo jiné: „Věřím, že nabídka integrace je pokrytecká a že ji učinili ti, kdo se pokoušejí oklamat černochoy tvrzením, že čtyřistaletí nepřátelé svobody, spravedlnosti a rovnosti jsou náhle jejich „přáteli“. Věřím, že tento podvod chce černochoy odvrátit od skutečnosti, že nadešel historický čas pro separování černých od bílých v tomto národě. Nevěřím, že Amerika bude někdy s to zajistit dostatek míst pro své miliony nezaměstnaných a navíc místa pro 20 milionů černých.“⁷⁷

⁷⁶ Tamtéž, s. 20

⁷⁷ Tamtéž, s. 23

Jednou šla socioložka Irena Dubská s černochem ve slumu do nočních podniků, i zde byla vidět nerovnost, neboť pokud šla s černochem, jsou k ní zdatně zdvořilejší a pozornější.

3. Kanada

V roce 1948, kdy byl jasně zpečetěn osud Československa a kdy vidinu lepší budoucnosti skryly na desítky let rudé mraky, přišlo do Kanady podle údajů statistik na 300 tisíc lidí.⁷⁸

Tisíce lidí, kteří mířili do Kanady, odešli do nejrůznějších zemí v Jižní Americe, protože jejich přistěhovalecké procedury byly nejjednodušší a hlavně znamenaly okamžitý, či téměř okamžitý, odjezd z uprchlického lágru. Netrpělivost těchto tisíců se v nových zemích ustálila a většina z těchto tisíců si pak našla cestu do Kanady, ovšem většinou pokud šlo o lidi obdařené řádným svalstvem. Kanada potřebovala zemědělské dělníky, dřevorubce a horníky. Každý „legální přistěhovalec“ do Kanady byl teoreticky povinen pracovat jeden rok v zaměstnání, pro které ho Kanada v Evropě stejně teoreticky získala.

Tuto informaci více přiblížím. Krátce po únorových událostech roku 1948 začalo v krajanských organizacích v Kanadě dominovat téma uprchlíků z Československa. Toto téma bylo stále více naléhavé s tím, jak v kempech v Německu, Rakousku a Itálii zůstávalo stále více lidí. Krajanská komunita stála před několika důležitými úkoly, které se prakticky staly součástí politického programu většiny organizací až do pádu komunismu. Šlo o získávání materiální a finanční pomoci pro československé imigranty mezi členy krajanských sdružení a širokou kanadskou veřejností. Krajané museli nejprve přesvědčit kanadskou veřejnost o vážnosti situace v Československu. Pak přišlo na řadu zajištění finanční a materiální pomoci pro nově příchozí a usnadnění jejich integrace v Kanadě. Jak jsem již uváděla, s čím si nedokázali už pomoci, bylo odnětí

⁷⁸ NOVOTNÁ J., Rollerová, V.: Masaryktown – 50 let českého a slovenského národního parku v Kanadě, Toronto 1998, s.13

k roční práci na farmách, v dolech či v lesích, ke které se uprchlíci, kteří šli do Kanady, museli často zavázat, aby získali vstup do Kanady. Z tohoto důvodu také spousta exulantů strávilo rok nejprve v odlehlých částech Kanady a teprve poté se začali integrovat do kanadského systému. Mnozí tuto těžkou práci nezvládali a po několika měsících odešli zpět. Ti, co měli větší štěstí, tak na farmách dostávali plat od 40 do 50 dolarů měsíčně ke stravě a bytu. Pracovalo se většinou 7 dní v týdnu a po několika týdnech práce dostali na den volno.⁷⁹

Stejně jako do USA, se i do Kanady krajané přepravovali na lodích a jako první místo nového života většinou poznali přístavní město Halifax. Odtud odjeli na místa, kde začali plnit své pracovní kontrakty sjednané s kanadskou vládou, které byly jednou z podmínek příjezdu.⁸⁰

Na druhé straně svědčí pro Kanadu, že když kanadský zaměstnavatel zaručil imigrantovi zaměstnání, žadatel dostal svá přistěhovalecká víza bez dalších průtahů.⁸¹

V roce 1968 vláda oznámila zahájení limitovaného imigračního programu pro Čechy, kteří měli zájem o emigraci do Kanady. Pro tento program neměl platit požadavek doložit sponzorství cesty do Kanady, finanční asistenci a případného nového zaměstnavatele v Kanadě.⁸² Kanadská vláda uvolnila dva miliony dolarů na pokrytí cestovních výloh a začlenění předpokládaného počtu 2000 imigrantů. Důvodem bylo poskytnout podporu zejména kvalifikovaným Čechoslovákům při rozhodování o Kanadě jako o místu emigrace.

V porovnání s únorovou vlnou 1948 bylo mnohem rychlejší zapojit nově příchozí do systému v nové zemi. Integrace probíhala relativně hladce. Statistika z roku 1971 ukazuje, že nezaměstnanost mezi emigranty z posrpnové vlny byla pouze lehce nad celokanadským průměrem.⁸³

⁷⁹ <http://neviditelneobeti.cz/?q=vyuka/zacatky>

⁸⁰ <http://neviditelneobeti.cz/?q=vyuka/zacatky>

⁸¹ FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. Praha: J. Filípek, 1999. s. 55

⁸² MADOKORO, L. (2009) Canada and the Prague Spring refugees. In: *Refuge*. Roč. 6., č. 1., s.165

⁸³ Tamtéž., s.164

Jak se již píše i na velvyslanectví České republiky v Ottawě údobí po druhé světové válce probouzelo Československo hlubší zájem kanadské veřejnosti většinou hlavně v dobách, které pro něj byly tak či onak kritické - ať už bylo v začátcích komunistického režimu v únoru 1948, v údobí, kdy u nás na počátku padesátých let vrcholily politické procesy, nebo za tzv. Pražského jara a po vpádu armád Varšavské smlouvy v roce 1968. Kanada se chovala velmi vstřícně k oběma velkým československým imigračním vlnám, jak po roce 1948, tak po roce 1968, a vcelku ochotně přijímala naše emigranty i v letech relativně klidnějších.

V letech pozdějších a už více klidnějších se jednalo především o politické emigranty a osoby, jimž komunistický režim zabavil majetky. Tyto vlny se na rozdíl od předchozích skládaly převážně ze členů svobodných povolání, inteligence, studentů a mladších lidí. V rámci sčítání lidu v roce 1972 se 82.000 obyvatel Kanady přihlásilo k české či slovenské národnosti. Naši krajané se v Kanadě většinou uplatňovali velmi úspěšně a důstojně; mnozí z nich se i nadále zajímali o to, co se děje v jejich staré vlasti, a v rámci daných možností se snažili jí pomoci - ekonomickou podporou svých příbuzných a přátel i ideovou a politickou podporou snah o odstranění totalitního režimu a obnovení demokracie. Toto úsilí pochopitelně vyvrcholilo po listopadových událostech v roce 1989, kdy se o československý vývoj začali mnohem živěji zajímat i sami Kanadčané.

I zde byli lidé velmi vstřícní. Většinou, pokud už na místě nějakí krajané byly a dorazili po čase další, přivítali je s otevřenou náručí. Našli jim mnohokrát byt, sehnali nábytek, oblečení, a pokud byly za dveřmi třeba Vánoce, doslova je zasypali dárky. Imigrační úřad se jim staral o práci a jejich úředník s nimi chodil z místa na místo, aby zařídili vše potřebné. I zde při volbě zaměstnání hrál důležitou roli i věk, tak zpočátku je nikde nechtěli, že jsou moc staří, neboť v Kanadě jsou například čtyřicátníci odepsaní a i zde bývá zvykem začínat tzv. od koštěte.⁸⁴

Ovšem i zde nastávaly situace, že pokud se stala nepříjemná situace a měl být například někdo vyhozen z Kanady, či USA, našli se mnohokrát i vysoce postavení Američané, kteří se nezdráhali pomoci, ať už třeba jejich známým advokátem nebo povzbudit laskavým slovem.⁸⁵

⁸⁴KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů, s. 63

⁸⁵ Tamtéž, str. 64

3.1. Příběh pana Jana Chlumského

Měla jsem možnost se osobně setkat s člověkem, respektive přítelem-kamarádem mého dědy, který emigroval do Kanady. Tento pán se jmenuje Jan Chlumský, a když naposledy před 6. lety navštívil ČR, velice mě zaujalo vyprávění o jeho odvážné a chvílemi veselé i strastiplné cestě za svobodou a demokracií. Cesta byla velmi dlouhá nejen časově, ale i daleká, přes Maďarsko, Jugoslávii, Vídeň až do Montrealu.

Jeho výběr byl ukončen na kanadské ambasádě ve Vídni, kde se zamiloval do krásných obrazů kanadské přírody a díky písni „Na břehu Niagáry“ se rozhodl pro Kanadu. Podal si žádost a za 4 dny již odlétal do Montrealu, to se psal rok 1968. Nad Montrealem z letadla zvědavě pozoroval, jak Kanada z výšky vypadá. Moc nadšen nebyl, ploché střechy a rovné, křižující se ulice ho moc neuchvátily, protože na něco takového z Evropy nebyl zvyklý.

Vyprávěl nám, že každý den přilétalo z Evropy velké množství lidí, kteří byli ve stejné situaci jako on. Montrealští Češi starousedlíci se s nimi dávali do řeči, vyzvídali, co jsou zač a pomáhali jim překládat pro emigrační úředníky. Zde se také pan Jan setkal s panem Čekalem a jeho rodinou. Za pár dní ho pan Čekal, odvezl k nim na Victorii Avenue a on mohl vidět, jak v Kanadě naši lidé žijí. Malý činžák se 6. byty a s požárním východem po železných točících schodech vzadu dolů do zahrádky a ven na ulici na něho sice moc dobrý dojem neudělali, avšak laskavost Čekalových a jejich nezištná snaha pomoci seznámit ho s novým prostředím všechno nahradily. Pan Čekal mu nabídl práci u něho v dílně za 2 dolary na hodinu.

Jelikož proudy Čechoslováků do Kanady neustávaly, bylo pod tlakem kanadského ČS sdružení na vyšších kanadských místech rozhodnuto, svázat uprchlíky na společná místa a začít s výukou angličtiny. Na jazykové kurzy je lidé z emigračních úřadů vozili žlutými autobusy a byli rozděleni do skupin po 25 lidech a každá skupina dostala svého jazykového učitele. Vyučovala se pouze angličtina. Pan Jan nám vyprávěl, že si při těchto výukách užili často spoustu legrace a česká komunita byla tímto velice úzce spojena, což jim všem dávalo pocit bezpečí, přátelství a vzájemné pomoci. Všechno vystupování na různých mezinárodních etnických festivalech jim otevíralo dveře k poznávání kanadských kultur, lidí a jazyků všeho druhu, o nichž před tím neměli ani

zdání. Tím jsme do uší dostávali hovorovou angličtinu mnohem rychleji než v jakémkoliv jazykovém kurzu.

Závěrem jsem požádala pana Jana o jeho názor na komunismu a zni takto:

„Já tím komunistickým světem žil a vím, co to bylo. Válka na život a na smrt. Mně komunisti celkem nic neudělali, jen snad to, že dostat se na vysokou jsme museli oklikou, přes známého na jiné fakultě, který měl zase známého atd. Táta byl dělník, ale nekomunista, a tak studie jeho dětí nebyly žádoucí. To ale považuji za nic. U toho známého, co mi pomohl, vyštrachali STBáci na půdě starou rezatou pistoli ještě z války a sebrali ho za to. Byl to velice hodný pán. Jenomže byl nekomunista, jako můj táta. Nepřítel lidu. Už jsme ho nikdy neviděli. Umlátili ho při výslechu a bylo to. Takže se pak nikdo nemůže divit, že emigrace pro mě byla nevyhnutelným řešením, jak se osvobodit od těchto křivd a nátlaků komunistů.“

V Kanadě se postupem času seznámil s mnoha lidmi, působil jako učitel na Vysoké škole, oženil se, má 3 děti a vnoučata, jimiž se rád pyšní, hlavně jejich perfektní znalostí třech jazyků (čeština, angličtina, francouzština). Rád pořádá různá setkání Čechoslováků a vystupuje stále ve svém volném čase s kapelou a hraje pro potěšení své i svých kamarádů a známých.

Dnes je mu 75 let ničeho nelituje, už několik desetiletí píše články do Torontských novin, na své kamarády a rodnou vesnici vzpomíná velice rád.

4. Závěr

Člověk považuje některé dny svého života za nešťastné. I oni se cítili být kolikrát na dně, když byli ožebračeni, jako uprchlíci plížící se v noci z milované vlasti do ciziny, do neznáma. Ztráceli tím momentem vše, co milovali: své matky, přátele, svou vlast, vzdělání a rodný jazyk. Čas kolikrát ukázal, že to bylo to nejlepší, co mohli ti lidé v ty dané dny udělat. Ušetřilo jim to několik desítek let životního utrpení a patrně i smrti, která by je čekala pod komunistickou vládou. USA jim dala možnost života v demokracii, příležitost studovat a pracovat, tvrdě pracovat a poznávat svobodný život. Ve svobodném světě se musí opravdu poctivě a tvrdě pracovat, chce-li člověk uspět. V jejich myslích bylo heslo českých buditelů. V práci a vědění byla jejich záchrana a spása. Amerika je země příležitostí a většině českých emigrantů je poskytla v hojně míře.

A jaká je Amerika? To je velmi těžká otázka a každý ji zodpoví jinak. A možná budou mít všichni pravdu. Tato země je zvláštní tím, že přijme lidi z celého světa a hned jim dá najevo, že se mohou stát rovnocennými těm, kteří se zde narodili a vyrostli tu. Velmi vítá takové, kteří se nedají odradit počátečními potížemi a dokážou prosadit své znalosti a schopnosti. Je tvrdá, krutá i spravedlivá. Lidé tady stojí na jedné startovní čáře a tahle země jim povětšinou pomůže, pokud prokážou snahu a vytrvalost. Američané jsou ovšem neobyčejně nacionalističtí, ne však kulturně nebo historicky, ale politicky a ekonomicky. Proto jim nevadí, z jakého prostředí sem lidé přijdou, vždyť zde žijí vedle sebe stovky národností. Nemůžete od nich ovšem žádat, aby pochopili, že existují země, kde vedle sebe nedokážou žít občané dvou nebo tří národností.

Mezi velké nevýhody USA bych uvedla, že se materiálem mnohokrát přímo plýtvalo, zatímco Evropa ho měla nedostatek, to ale nevěděli. Pěšky tam mnoho lidí nechodilo, každý měl auto. Mnohokrát mě ohromovalo obrovské množství odpadu, o kterých téměř všichni respondenti psali. Dělo se tak v domech bez ohledu na to, jestli to byla chudá nebo bohatá rodina. Nesnědené jídlo se vyhazovalo ve velkém.

Myslím si, že se na Ameriku v různých dobách nadávalo nebo byla k posměchu, či se úplně ignorovala. Když však šlo do tuhého, tak se většinou utíkalo do jejího náručí. Připouštím, že Amerika nemůže být zemí naděje pro každého, ve valné většině případů tak tomu však je. Mnohokrát se dá žít bez rodičů, bez zaměstnání, bez třídního původu. Ale ne bez naděje. To prostě nejde. Pro velkou část lidí byla emigrace výzvou zkusit dokázat víc a snažit se překročit hranice nejen své země, ale i svých možností.

Člověk sám o sobě je bytostí, která se táže, čím nebo kým je, čím je jeho existence, jaká je jeho hodnota a smysl. Právě schopnost tázat se po sobě samém je specifická schopnost člověka, pouze člověk má schopnost klást si otázky týkající se jeho existence. Vědomí sebe sama se vyjasňuje v otevřenosti světu, své já si člověk uvědomuje až na základě setkání se světem a s jinakostí

Člověk nemůže dosáhnout něčeho opravdu důležitého tím, že se bude řídit dogmaty nebo rituály, že se bude snažit vejít se do křesťanského či židovského modelu. Hlavní je žít, co nejlépe i za okolností, které od člověka vyžadují víc, než si myslí, že může zvládnout. Nejde o to, zda navštěvujeme kostel nebo synagogu, ale o naše skutky. Hlavní je žít morálně a ke všem se chovat spravedlivě a lidsky. Je jedno, jestli je člověk katolík nebo žid. Nebo oboje. Nebo ani jeden z toho. Cesta každého vede k sebepoznání a překračuje svůj původ a příslušnost.

Myslím, že odpovědí na spousty otázek je globální étos, ten neznamena ani jednu jedinou světovou kulturu a už vůbec ne jedno jediné světové náboženství, znamená pouze nutné minimum společných humánních hodnot, měřítek a základních postojů. Jde o základní konsensus, jemuž mohou přitakat stoupenci všech náboženství a který mohou sdílet i nevěřící. Na rozdíl od etiky jako filozofické a theologické nauky o mravních hodnotách, normách a postojích, značí étos mravní postoj člověka nebo skupiny. Tento mravní postoj, jeho hodnoty a kritéria mají platit nejen hypoteticky, nýbrž kategoricky, nepodmíněně. Jde tedy o ničím nepodmíněnou platnost určitých základních etických hodnot a postojů.

V roce 1967 byla v Kanadském Montrealu světová výstava. V expozici Spojených států byla z písku zhotovená velká mapa USA. Bylo do ní zastrkáno stovky tyček s pokrývkami hlavy: mexickými sombrery, ruskými beranicemi, slamáky a spousty dalších. Z toho se dalo vyčíst, že mnohonárodnost je vlastně americkou hrdostí. Je to takový velký mezinárodní Babylon, ve kterém si každý může najít vlastní svět.

Seznam použité literatury a ostatních zdrojů

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Uprchlíci po „vítězném únoru“*. vyd. nakladatelství Tilia, 2004, 272 s. ISBN 80-86101-87-8

DIAMANT, Jiří. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o, 1995., 208 s.

DRÁBEK, Jan. *Po uši v Americe*. Praha: Knižní klub, 2003, 205 s. ISBN 80-242-0944-6

DUBOVICKÝ, I.: *Právo a vystěhovalectví*. In *Češi v cizině 7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993, 206 s. ISBN:80-85010-72-0

DUBOVICKÝ, Ivan. *Češi v Americe: Czechs in America : české vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*. 1. vyd. Praha: Pražská edice, 2003, 127 s. ISBN 80-86239-04-7

DUBSKÁ, Irena. *Americký rok*. Československý spisovatel, 1966, 508 s.

FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. Praha: J. Filípek, 1999, 172 s. 80-902023-8-1

HALAMOVÁ, Veronika. *Politické procesy v Československu 1949-1953: nástroj legitimizace komunistického režimu a homogenizace společnosti*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014, 182 s. ISBN 978-80-87853-16-0

HELLER, Charles Ota. *Dlouhá cesta domů*. Praha: Mladá fronta, 2011, 248 s. ISBN 978-80-204-2379-5

HRUBÝ, Karel a Stanislav BROUČEK (eds.). *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29.-30. června 1998*. Vyd.1. Praha: Karolinum, 2000, 337 s. ISBN 80-7184-932-4

CHOLÍNSKÝ, Jan. *Poutník Josef Kalvoda: život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu*. Kladno: Dílo, 2002. Paměť., 328 s. ISBN 80-902530-3-2,

JIRÁSEK, Zdeněk. - *Československá pouťorová emigrace a počátky exilu*. Jirásek, Zdeněk. Brno : Prius, 1999, 88 s.

JOPPKE, Christian. *Immigration and the nation-state: the United States, Germany, and Great Britain*. New York: Oxford University Press, 1999, ISBN-13: 9780198295402

KRATOCHVIL, Jan. *1968-1969*. Brno: Meadow Art, 2004, 180 s. ISBN 80-239-4555-6

KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů, 140 s. ISBN 80-239-4555-6

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: USA - historie krajanů v USA [online]. [cit. 2016-01-19].

NAVARA, Luděk. *Příběhy železné opony*. Vyd. 1. Brno: Host, 2004, 204 s. ISBN 80-7294-135-6

NEŠPOR, Zdeněk R. Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty: prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002, 95 s. ISBN 80-7330-017-6

NOVOTNÁ J., Rollerová, V: Masaryktown – 50 let českého a slovenského národního parku v Kanadě, Toronto 1998, s.13

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Brána, 2012, 720 s. ISBN 978-80-7243-597-5

PEJČOCH, Ivo. Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2011, 150 s. ISBN 978-80-86808-94-9

PĚNČÍK, Josef. Z osudu rukou: ze života Josefa Nováčka z Naloučan v Americe: (kapitola z dějin našeho kraje). 1. vyd. Tišnov: Sursum, 2004, 108 s. ISBN 80-7323-086-0

PEROUTKA, Ferdinand a Slávka PEROUTKOVÁ. *Deníky, dopisy, vzpomínky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, 320 s. ISBN 80-7106-063-1

POLIŠENSKÝ, Josef a Lumír NESVADBÍK. *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, 119 s. ISBN 80-7184-147-1

RECHCÍGL, Miloslav. *Postavy naší Ameriky: poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*. Vyd. 1. Praha: Pražská edice, 2000, 355 s. ISBN 80-86239-00-4

Rozhovor s Brněnským historikem Jiřím Pernesem. In: Český rozhlas 7 - Radio Praha, Vinohradská 12, 120 99 Praha 2, Česká Republika (c) Copyright 2004-2016 Radio Prague, All Rights Reserved [online]. [cit. 2016-02-19].

OBODA, Libor a Martin TICHÝ, ed. *Cesty za svobodou: kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014.. 245 s. ISBN 978-80-87912-19-5

ŠKVORECKÝ, Josef. *Velká povídka o Americe: A tall tale of America*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991, 164 s. ISBN 80-7031-576-8

TIGRID, Pavel. *Marx na Hradčanech*. Brno: Barrister & Principal, 2001, 188 s. ISBN 80-85947-76-5

Články:

MADOKORO, L. (2009) Canada and the Prague Spring refugees. In: *Refuge*. Roč. 6., č. 1.